

Hana Červinková,
Playing Soldiers in Bohemia.
An ethnography of NATO membership,
Praga 2006

Wśród pozycji dotyczących spraw wojskowych, które ukazały się na polskim rynku, warto zwrócić uwagę na książkę Hany Červinkowej pt: *Playing Soldiers in Bohemia. An ethnography of NATO membership.*

Autorka książki, antropolog, absolwentka nowojorskiej Wyższej Szkoły Badań Społecznych oraz wykładowca Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej we Wrocławiu, w nieco inny sposób, niż dotąd przywykliśmy przedstawia problemy współczesnej armii czeskiej.

Opisuje przyczyny oraz analizuje skutki transformacji czeskiej armii i jej żołnierzy w drodze od socjalistycznych reguł do współczesnych standardów, jakimi kierować się musi nowoczesne wojsko. Okres od tzw. „jesieni ludów” w Europie Środkowo-Wschodniej aż do wejścia i funkcjonowania Czechów w strukturach NATO-wskich.

Autorka tropi i obnaża wszelkiego rodzaju paradoksy związane z koniecznością szybkiej modernizacji armii. Używając ironicznego języka oraz niezwykle celnych puent, potrafi zauważać nawet drobne niuanse współczesnego języka czy zachowania, które świadczą o głęboko zakorzenionych stereotypach myślowych. Stereotypach będących wynikiem prowadzonej latami sowieckiej indoktrynacji.

Książka ta, pomimo swojej niewątpliwej wartości naukowo-badawczej, bawi czytelnika i pozwala mu poznać codzienność, z którą zmagają się chyba wszystkie wojska przechodzące podobną drogę reform. Ironia oraz groteska, jakimi posługuje się autorka, uwypuklają powagę poruszanych przez nią problemów.

Opisując tragedię dawnych żołnierzy, dla których zmiany, jakie zachodzą po 1989 roku, są swoistym dramatem, nie boi się stosować wymownych w swej prostocie przykładów. Skażeni ideologią poprzedniego systemu oraz pamiętający wydarzenia 1968 roku w Czechosłowacji nie tylko nie potrafią odnaleźć się w obecnym wojsku, ale także uważają się za ofiary tych zmian.

Autorka porównuje sytuację krajów postkolonialnych do sytuacji postsowieckiej w tzw. demoludach, w tym dzisiejszych Czech. Przedstawia i opisuje konieczność przejścia z myślenia sowieckiego do myślenia natowskiego, z myślenia o broni do myślenia o wojsku jako pewnej całości.

Niezwykle interesująca jest jej analiza języka, jakim musiała zacząć posługiwać się nowoczesna armia czeska. Jest to nie tylko pokonanie bariery w postaci konieczności używania j. rosyjskiego oraz zastąpienie go powszechną znajomością j. angielskiego. To również niezwykle zabawna analiza języka reklamy, jakim musiało zacząć posługiwać się wojsko. Tym, co niezwykle oczywiste, a co mimo to nadal zaskakuje czytelnika, jest sprowadzenie

wojaka do poziomu świadczenia usługi. Według Červinkovej jest ona nie tylko możliwością i gotowością do obrony kraju, ale polega na wykonywaniu całego wachlarza czynności pomocnych ludności.

Opierając się na własnych obserwacjach i badaniach, Červinkowa przedstawia rzetelną analizę etnograficzną oraz politologiczną aktualnej sytuacji czeskiej armii.

A stawiane przez nią pytania oraz próby analizy ich przyczyn uwidaczniają, jak bardzo dokładnie prześledziła zmiany oraz bieżącą sytuację polityczną Czech.

Tym, co według autorki stanowi dzisiaj największy problem czeskiej armii, jest konieczność uwolnienia się od dotychczas funkcjonującego mitu „armii Szwejka”.

Według pisarki ten bohater powieści Haska miał na wiele lat odcisnąć swe piętno na sposobie myślenia o wojsku czeskim. Szejk stał się z jednej strony czeskim fetyszem, z drugiej zaś symbolem trwającej niezmiennie od czasów istnienia monarchii austro-węgierskiej postawy żołnierzy czeskich. Zmuszeni oni zostali do pozornej uległości wobec aktualnie dominującego mocarstwa – przed wojną Austrii, w czasie wojny III Rzeszy, a po wojnie ZSRR. Jednak ich zewnętrzna jowialność i charakterystyczne dla Szwejka postrzeganie rzeczywistości maskuje skrywane przez lata emocje i kompleksy.

Jest to z pewnością książka, którą warto przeczytać dla wielu jej aspektów. Zainteresuje ona z pewnością tych, którzy o sprawach współczesnego wojska wiedzą bardzo dużo, oraz tych, którzy do tej pory nie wiedzieli o nich prawie nic. Jest też dowodem na to, że o sprawach ważnych i trudnych można pisać w sposób prosty i ciekawy.

Iwona JAKIMOWICZ-OSTROWSKA